

ПОЗОРИШТЕ.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Изази свагда о дану сваке представе на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. — Преплата се шаље администрацији „Позоришта“, у матичином стану, у Новоме Саду.

Х А М Л Е Т.

Трагедија у 5 чинова, од Вилема Шекспира, с енглеског превео др. Лаза Костић.

Д Р У Г И Ч И Н.

ТРЕЋА ПОЈАВА.

Хамлет, Розенкранц, Гилденстерн.

(Чује се из нутра звук трубе.)

Гилденстерн.

Ето глумци!

Хамлет.

Господо, ви сте добро дошли у Елсинору. Дајте руке. Па одите. Обред и пристој доликују добродошлице: допустите, да вас тако предусретнем, да моје примање глумаца (а то, кажем вам, мора с поља бити пристојно) не буде приличније гозби него ваше. Ви сте ми добро дошли; ал' мој стриц-отац, и моја тетка-мати, преварили су се.

Гилденстерн.

У чему, господару?

Хамлет.

Ја сам луд само кад горњак духа; кад је југ, умем распознати тестеру од сокола.

Улази *Полоније.*

Полоније.

Помози Бог вам, господе!

Хамлет.

Чуј, Гилденстерне; — па и ти; — сваки на једно ухо: ово велико одојче, што га видите овде, још није одбијено.

Розенкранц.

Можда се по други пут навадио на сису; јер, веле за стара човека, подетио се.

Хамлет.

Ја ћу пророковати: он долази да ми јави о глумцима; пазите. — Право велите, господине; у понедељак у јутру: онда је било, заиста.

Полоније.

Господару, имам да вам кажем нешто ново.

Хамлет.

Господару, имам да вам кажем нешто ново. Кад је Росције био глумац у Риму, —

Полоније.

Глумци су дошли овамо, господару!

Хамлет.

Тандара броћ!

Полоније.

На моју част.

Хамлет.

Па сваки глумац на магарцу свом, —

Полоније.

Најбољи глумци на свету, било за трагедију или шаљиве игре, за историјске, пастирске, пастирско-шаљиве, историјско-пастирске, трагично-историјске, трагично-шаљиво-историјско-пастирске, за нераздељиву позорницу или слободну песму. Сенека им није одвећ озбиљан, Плауто им није одвећ весео. Било за из књиге било за напамет, нема мимо њих.

Хамлет.

О, Јефто, судијо у Израилу, какво ти благо имађаше!

Полоније.

Какво је благо имао, господару?

Хамлет.

Па —

„Ништа само лепу ћер, коју љубља жестоко.“

Полоније.

Све о мојој ћери.

Хамлет.

Зар немам право, стари Јефто?

Полоније.

Ако ме ви зовете Јефтом, господару, ја имам ћер, коју љубим жестоко.

Хамлет.

Не иде тако даље песма.

Полоније.

Да како, господару?

Хамлет.

Овако:

„Куша Бог
слугу свог“, —

Па онда, знате,

„Тад се деси,
што се хтело на небеси“, —

више можете наћи у првом делу божитње песме: ал' ево ми ови улазе у реч.

Улазе четворо, петоро глумаца.

Добро ми дошли господо; здраво сви. — Мило ми је, што те видим здрава: — добро дошли, пријатељи. — О, стари пријатељу! Гле, од како те не видех, лице ти се обресио; ваљда нећеш убраћен остати у Данској? — Шта! моја млада госпо и госпоћице! Тако ми госпе, госпођо, од кад вас не видех, ближе сте небу читавом потпетицом. Молите се Богу, да вам се глас не отрца као извештани златник. Господо, сви сте ми добро дошли. Шта ћу ваздан, ми ћемо, као францески соколари, налетети на свашта, што видимо: хајд' одмах какав говор. Де, дајте да огледамо какви сте; де, какав страстан говор.

Први глумац.

Који говор, господару?

Хамлет.

Ја сам те чуо једном изговорит' говор, — ал' није никад приказиван; ил' ако је, највише једанпут, јер игра се није свидела светини; то беше икра (ајвар) за пук: ал' била је (као што

ја схваћам, и други, којих је суд у тим стварима високо над мојим) особита игра; добро распоређена у појавама; састављена толико смерно колико умешно. Сећам се како је неко казао, да нема зачина у стиховима да би боље пријала ствар, нити ствар у реченицама што би могла обедити писца да се пренемаже, него рече да је то поштена метода, и здрава и пријатна и далеко више лепа него китњаста. Један ми се говор у том особито свидео: то беше Енејева прича Дидони; а наиме онде где говори о убијству Пријама. Ако вам је још у памети, почните тим стихом: — да видим, да видим; —

„Опаки Пиро, к'о хирканска звер“, —
— није тако; почиње Пиром.

„Опаки Пир', — до зуба оружан,
„но смер му црн', ка' она тамна ноћ,
„у коња кад се кобног сакрио,
„умрљ'о сад је страшни, црн' свој лик,
„од пете је до главе првен сад,
„још страшниј' грб; попрскала га свог
„поклане деце, родитеља крв,
„сасушио је улица већ жар,
„што немилосно светле проклете
„убици страшном господара им.
„Павленог Пира сиржио жар и гњев,
„Обукла га је усирена крв,
„к'о жеравица очи, тражи свуд,
„стар' прадеда нам Пријама; —

Тако наставите.

Полоније.

Тако ми Бога, господару, добро говорено; са добрим нагласком и добром умером.

(Свршиће се.)

Ж И С Т И Ђ И.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Стеван, последњи босански краљ“. Историјска трагедија у 5 чинова, написао Мита Поповић.) Приказана први пут 30. јануара 1884.

(Свршетак.)

Предмет ове трагедије може се узети за поетичан, јер унутрашњи догађаји: религиозно осећање, љубав према народу, жеља за влашћу и за слободом избијају на површину, провоцирају се, долазе у сукоб са противним елементима. Драматичан је такође, јер ивливи тих афеката дају се радњом изнети на видик, и Мита Попо-

вић учинио је то доникле, у колико су му прва два чина луна радње. Али већ трећи чин показује опадање радње, и ма да јунака спољашњи утицаји доводе у неприлику, он својим унутрашњим осећајима тек само речима даје одушке. Исто тако стоји и са четвртим чином, у коме се реагирање на његово агирање већ истиче: он је напустио православну веру, и с тога напуштају га природни савезници његови, властела и народ, а љубавница га се одриче, шта више и свисне. Али на све то одговара Стеван само рефлектирањем. Његова је акција, до душе, под притиском апостазije његове; он осе-

ћа добро, да је рђаво учинио, што је прешао у римску веру, али се опет теши, што ће на тај начин стећи савезника у краљу Матији, те ће тако моћи одолети турској навали, а заборавља, да је отуђио најбољег савезника, свој народ. Стеван постаје тако пасивним јунаком, тим пре, што га напушта и свест. У слабости Стевановог карактера нашао је дакле песник свој заплет. Да је Стеван остао при свести, да се истакао барем као јогуница, који по нарави својој не може друкче радити него што ради, био би симпатичнији и интересантнији. Он губи тако свој трагичан нимбус, и на његово место постаје босански народ трагичним јунаком. Стеванова појава бледи и нестаје све већма, што год се приближује катастрофи, и место да се ова подигне до величанствености, губи се тако рећи у песку. Много је допринео томе и недостатак радње у петом чину, те гледаоци не проживе катарзу, душевну олакшицу, него прелазе у неки индиферентивам, који је опаснији и од самог протеста.

Предмет је и способан за позорницу; али то не лежи битно у самом предмету, јер песникове вештина може допунама да наклади и да дотера и крт предмет. Разумљив је и са опште човечанског становишта, јер напуштање начела, које се ужљебило у народно осећање тако, да његовим губитком мисли народ изгубити и себе самог, наићи ће увек на схватање и разумевање, а што је чисто, то је и просто.

Што се тиче дикције, језика у трагедији Мите Поповића, то се мора приметити, да је на врло многим местима претерана, сувишна, нагомилана. Мита Поповић има већ неке стереотипне изразе, који се појављују у свакој трагедији његовој. Нећу их овде набрајати; ко је гледао његове драме, знаће о чему је говор. Изрази скоро свагда одговарају душевном садржају, али су преко мере претерани, а претеран израз неће никад произвести жељени učinak, јер не одговара самој радњи, садржају и појавама. А какви су изрази тек у Стевановом лудилу? Право да кажем: немају ни за луду смисла. Они су претоварени на сваком месту, и као год што на војнике у одсудном часу не би упливисале шарене и дуготрајне фразе, већ крајка, одсудна и проста реч, тако исто стоји ствар и на позорници. Друго је што у епском песништву, где се већ по себи захтева нека ширина у изразима, неко китњасто описивање.

Мита Поповић употребио је и страховита средства да произведе ефект, а то је сцена у тамници. Да је на том месту, као што рекох већ, извео Томасинија, да душевно мучи Дивну, и да је онда у одсудном тренутку избави Стеван, учинио би психолошки ефект, а не живчани, као што је учинио целатом. Ту, као и на другим местима у „Стевану“, па и у осталим трагедијама његовим, види се јасно неки недостатак у изумевању zgodних сцена, као год што се види раскош у хучним изразима. Његове трагедије добиле би много више, да је штедљивији у изразима, а обилатији у појавама те тако и у радњи.

Је ли даље основан карактер јунаков? Није. Стеван не ради у трећем чину по налогу свога карактера, већ по спољашњим околностима, а ми знамо, да баш карактер јунаков треба да провозира околности. Историја нам вели, да се Стеван одмах прогласио за верног ка-

толика, чим је ступио на престо, јер је тражио у папе потпору, и молио је од њега краљевски венац. Но песнику је слободно историју на своју цел употребити како хоће. И Мита Поповић учинио је то, али с тога, да од Стевана начини симпатичну и мученичку особу. Ми не би имали против тога ништа, да је Мита Поповић имао довољно вештине, те да је од Стевана направио заиста такву личност, какву је можда хтео. Али то му није испало за руком. Ми видимо Стевана да је лопта спољашњих околности — ако песник баш није хтео да му додели пасиван и слаб карактер. Али за што му је дао онда у првим чиновима тако активан карактер? Момчило вели (I. чин, 4. појава):

„А Стеван није благотворни дажд,
Већ бесни холој.“

А и сам краљ Тома вели о Стевану (I. чин, 5. појава):

„Ја сам му дао крила змајева,
А та га крила високо дигла.“

Па шта је онда с тим „бесним холојом“, с тим „змајевским крилима“ у трећем, четвртном и петом чину? Као што се види, карактер Стеванов није конвеквентно изведен, с тога је он и постао таква слаботиња. До душе може се рећи, да је лакше бити краљевић него краљ, јер бриге надлазе све већма и већма; али „бесни холој“ тек је онда бесан, кад струже преко равнице, где му брегови не сметају развитуку. Стеван је мора о остати конвеквентан, тим пре, што и тако мора пропасти, лавирао или се одупирао. Његова је судба решена, већ по историји, а коректура песникове само је шкодила јунаку те тако и целој трагедији. Да ли је песник хтео тако, или је испало случајно, не знам. Ја видим само свршену ствар, и по њој ми ваља изрећи пресуду.

Види се дакле, да је цела трагедија у битности својој пуна недостатака. Песник, кад би хтео себи труда дати, те да је подвргне преради, и то битној, могао би од ње створити дело, које би за сва времена одржало себи место и у књижевности и на говорници. Што је трагедија та имала свога спољашњег ефекта, то мени није ни најмање меродавно, нити су икад препохвални извештаји у нашим јавним листовима пореметили мњење моје о њој. Она има својих лепих места, може на православне родољубе упливисати моћно, али то је све. На објективног посматрача неће она произвести други утисак, него фрагментаран, што и не може друкче бити, кад погрешка лежи у основи, у битности. С тога сам и одустао од оцењивања омањих сцена, наиме пак од мотивације Стевановог лудила. Ја га држим за немотивираног, психолошки неоправданог, а свакако невешто израђеног. Треба само слушати, шта Стеван не говори све.

Представа је била врло добра. Глумци су своје улоге прикаивали с вољом, а много је допринело присуство самога песника, ког је публика изавала. Ис наше стране нек му је признање на дару, труду и вољи. Само бисмо му при даљем делању желели више стрљења, и онда смо уверени, да ће створити право песничко дело од вечите вредности.

М. С—Ћ.

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

12. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕТПЛАТИ 8.

У НОВОМЕ САДУ У ПЕТАК 10. ФЕБРУАРА 1884.

МАРИЈА СТУАРТОВА.

ЖАЛОСНА ИГРА У 5 ЧИНОВА, ОД Ф. ШИЛЕРА, С НЕМАЧКОГ.

О С О Б Е:

Краљица Јелисавета	Д. Ружићка.
Марија Стјуартова	М. Рајковићка.
Гроф Лестер	Ружић.
Гроф Шрусбери	Лукић.
Барон Борли	Милосављевић.
Витез Палет	И. Станојевић.
Мортимер	Димитријевић.
Ана Бенедцјева	Ј. Добриновићка.
Белијевр	Барбарић.
Окељ	Динић.
Мелвил	Марковић
Маргарита	Т. Брапованова.
Бургојин	Љ. Станојевић.
Паж	Рашић.

Краљичина стража, пажеви, ловци.

У недељу 12. фебруара с новом поделом улога први пут: „СВЕТИСЛАВ И МИЛЕВА.“
Жалосна игра у 5 чинова, од Ј. С. Поповића.

Улазнице се могу добити у писарници позоришној од 9—12 пре подне и од 3—5 после подне, а у вече на каси.

Болује: П. Добриновић.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК У 10 САХАТА.